

anđeo, aždaja, ale, alijanović, border, brojnik, cajac, cajkan, cajoš, cale, dečko u plavom, drekalica, drot, drotar, droter, drug organ, durpan (metatezom od pandur), *fić, galoper, gnjida, gumeni, kap, komšinjak, kondor, lisičar* (obično u mn.), *ljubičica, micoš, milač, Mile, milek, milfač, mili, milkač, milkan, murac, murjak, mužičar, njuškalo, organ, pajac, pajkan, pajjo, pandur, pandurijanac, pauk, pendrač, plavi 9, plavi anđeo, plavi Jadran, plavuša* (obično u mn.), *pub, pubijaner, publiš, rain, sivori, solista na fućkaljki, šetač, šljivač, štrumf* (obično u mn. štrumfovi), *tabator, tamburaš, tramvaj, truker, tulek, tužibaba* (policajac s voki-tokijem), *zub, žaca, žacman, žandar, žic.*

Zanimljivo da ni jednu od njih ne bismo mogli iskoristiti za pojam koji trebamo, osim ideje koja je u *komšinjak*, dakle nešto kao *susjetko, susjedić*, ali opet sumnjam da bi se mogla proširiti.

Tražeci hrvatski naziv, jezikoslovka Ivana Kurtović je u radijskoj emisiji *Govorimo hrvatski* predložila, *retko*, onaj koji pravi red. Uvidjevši da je to prekratko i zbog toga jezično neizražajno, u drugoj je emisiji predložila *redarko*, što je svakako bolje i bio bi dobar naziv kad bi se ustalio. Ali malo se teže može ustaliti jer nije nastao spontano, kao engleski *bobby*, a nema ni mogućnosti za normalnu množinu, a pri takvim prijedlozima valja na sve misliti.

Dok ne nađemo bolji naziv, bolje bi bilo upotrebljavati *područni policajac*, svakako bolje nego *kontakt-policajac* ili *bobi*.

No ono što nisu pokrenuli dosadašnji sudionici u razgovoru i u pisanju o toj pojavi, pokušajmo napraviti mi. Neki bi se čitatelji možda mogli domisliti dobromu nazivu. Pozivamo ih da se jave sa svojim prijedlozima. Rado ćemo ih objaviti ako među njima bude koji prikladan.

Stjepan Babić

DVANAEST TEMA ZA BUDUĆE ČLANKE

Uvodne napomene

Zapaža se da u Jeziku nema dovoljno mlađih suradnika. Razloga za to ima više, a jedan može biti što neki mlađi koji bi pisali, ne znaju o čemu bi pisali ili kako bi pisali za Jezik. Uredništvo će rado pomoći svakomu početniku u onome čime se bavi, a želi pisati i za Jezik. Onima koji ne znaju o čemu bi pisali, evo im na izbor dvanaest tema koje mislimo da zavrjeđuju javnu pozornost.

Uredništvo je i po dvadesetak, tridesetak tema privatno nudilo studentima pojedinih fakulteta, osnovnoškolskim i srednjoškolskim profesorima, u želji da i oni budu suradnici Jezika, jer bi to oni mogli i trebali biti, ili pojedinim mlađim jezikoslovcima, ali odziv studenata i srednjoškolskih profesora nije bio nikakav, a od mlađih suradnika slab. Zato neke od tih tema nudimo javno. Nikada ne valja gubiti nadu.

Teme

1. Ekavica u Hrvata

Neki su hrvatski pisci za vrijeme I. svjetskoga rata i poslije njega počeli pisati ekavicom, prihvativši ideju iz Skerlićeve ankete da Srbi prihvate latinicu, a Hrvati ekavicu. U poletu hrvatskoga jugoslavenstva, unitarizma i prihvaćanja Srbije kao hrvatskoga Pijemonta, mnogi su hrvatski pisci prešli na ekavicu i pisali ekavski u svim svojim djelima ili samo u nekima. To su bili pisci inače raznih pogleda i struja, od značajnijih F. Alfirević, I. Andrić, A. Cesarec, A. Cettineo, V. Čerina, M. Feldman, J. Kosor, M. Krleža, M. Marjanović,

S. Miličić, Z. Milković, A. Nametak, L. Perković, Đ. Sudeta, A. B. Šimić, S. Šimić, G. Tartaglia, ali su se poslije ujedinjenja brzo otrijeznili i vratili jekavici. Svi osim Ive Andrića zbog svoje službe u jugoslavenskoj diplomaciji. Bilo bi zanimljivo znati koji su to pisci sve bili, kad su prešli, kad su se vratili, kakva im je bila ekavica, samo na mjestu jata ili su uzimali i druge osobine srpskoga književnoga jezika. Sada se lakše u to uputiti jer je Cvjetko Milanja izdao monografiju *Pjesništvo hrvatskoga ekspresionizma*, Zagreb, 2000., a 2002. pod istim naslovom i antologiju toga pjesništva u kojoj su pjesme izdane kako su izvorno tiskane pa se mnogi podaci mogu odčitavati iz te knjige.

2. Kako se nazivaju naša poduzeća?

Znamo da se nazivaju kojekako, ali kako se nazivaju nova? U Zakonu o trgovačkim društvima piše da trgovački sud ne može odobriti ime ako nije na hrvatskome jeziku, ali se čini da se trgovački sudovi ne drže toga pravila kako pokazuje poplava nakaradnih naziva na uličnim natpisima. U Vjesniku povremeno, ali relativno često, izlazi prilog s odlukama trgovačkih sudova o upisu u sudski registar pa se može lako provjeriti na službenoj razini. U svakome slučaju to je zanimljiva i korisna tema koja se može obraditi uže i šire.

3. O nazivima naših vina

U § 78. Hrvatskoga pravopisa jasno stoji kako se pišu vrste automobila, ali nema ništa slično za vrste vina. Danas je vinarstvo veoma razvijeno, ima mnogo vrsta vina, mnogo se piše o njima, ima i više knjiga o vinima, koje će vjerojatno pokazati da nema ustaljenoga načina u pisanju pojedinih naziva. Tako npr. možemo susresti *božole* i *beaujolais* (*Beaujolais*), *refoško* i *refosco*, *sovinjon* i *Sauvignon*. Ni

izgovor nije bez problema. Govori se *merlot* i *merlo*, *pinot* i *pino* i nekima je izgovor *merlot*, *pinot* sporan, ali ne valja zaboraviti na riječ *portret*. Tu je *tokaj* i *tokajac* i drugi slični problemi.

4. Malorek ili malorjek

Kad je riječ o tvorenicama od *reći*, *riječ*, tada se u jednama ne kolebamo: *riječca*, *rječica*, *rječina*, ali u drugima nije tako jednostavno: *izrečica*, *uzrečica*, *prekorječica*, *ljeporečica*, *brzorek*, *malorjek*, *milorek*, *mnogorek*, *prekorjek*, *kratkorek*, *krupnorek*, *ljeporek*, *smjelorek*, *zlatorek*, *zlorek*... Problem zaista nije jednostavan.

5. Aspekt u odglagolskim imenicama

Maretić je u Jezičnome savjetniku rekao da bi uz *potrošač* običnije bilo *trošač*, imamo *trošilo*, znamo da *liječnik* i *izlječitelj* nije isto, kolebamo u imenicama *odgojitelj* – *odgajatelj*... Bilo bi zanimljivo odgovoriti koliko u odglagolskim imenicama dolazi do izražaja glagolski aspekt i u kojim kategorijama.

6. Gradivni pridjevi

Osnovna podjela pridjeva na opisne i odnosne sasvim je jasna i svi se pridjevi mogu podijeliti u te dvije skupine po morfološko-semantičkome kriteriju gotovo bez ostatka. Takvih pridjeva ima na tisuće. Međutim na teškoću nailazimo na skupinu od oko tri stotine pridjeva koje nazivamo gradivnima. Po semantičkome kriteriju oni se prilično jasno izdvajaju, a po morfološkim se većinom vladaju kao odnosni, odnosno danas su gotovo svi prešli u odnosne. Usp. npr. *drven*, *drveni*, *drvni*, *voden*, *vodeni*, *vodni*... Trebalo bi popisati sve takve pridjeve i odrediti njihove semantičko-morfološke kategorije.

7. *Žumanjak i bjelanjak*

Za te pojmove imamo više riječi: *bjelanjak*, *bjelance*, *žumanac*, *žumanće*, *žumanjak*, *žumanjce*, *žutanjak*, *žutance*... Može li se to stanje za hrvatski književni jezik svesti na po jednu riječ ili bar na manji broj jer u načelu takve istoznačnice nisu za književni jezik bogatstvo nego balast, pogotovu kad se tomu dodaju i naglasci: *bjelance*, *bjelance*. Kako je hrvatski ili bi normativno trebalo biti, a kako je u narječjima. Kako bi trebalo biti na stilski neutralnoj razini i zašto? Tu je primjere lako skupiti jer su to jedne od osnovnih riječi u kuharicama, a zatim provjeriti u raznim rječnicima, u književnim djelima, u ostaloj praksi, pa ispitati kako je u raznim krajevima. Ima li tu hrvatsko-srpskih razlika, zanemari li *bjelance* – *belance*?

8. *Raspodjela glagola srušiti – oboriti*

Neki tvrde da je *srušiti* hrvatska riječ, a *oboriti* srbizam, jer da se hrvatski kaže *radnici su srušili hrast*, *topnici su srušili zrakoplov*, a srpski *oborili*. Trebalo bi pregledati razlikovne rječnike. Ja bih rekao da su to hrvatske bliskoznačnice pa je potrebno pokazati njihovu raspodjelu jer se može reći *oboriti oči*, a ne može se reći **srušiti oči*. Trebalo bi skupiti što više primjera i utvrditi što te dvije riječi zapravo znače i koliko su istoznačnice, a koliko bliskoznačnice? Trebalo bi dakle utvrditi raspodjelu njihove upotrebe.

9. *Raspodjela imenica doba – vrijeme*

Da su te dvije riječi sinonimi, to je jasno kad gledamo praksu, ali nisu baš uvijek istoznačnice. Trebalo bi utvrditi koliko su istoznačnice, a koliko su bliskoznačnice i kako se razlikuju. I ne samo one, nego i njihove tvorenice jer imamo *razdoblje*, a nemamo istoznačnicu od *vrijeme*.

10. *Normativno značenje priloga kasnije – poslije*

S upotrebom priloga *kasnije* i *poslije* imamo prilično teškoća jer ih upotrebljavamo sinonimno, a prema nekim jezičnim savjetnicima trebalo bi ih razlikovati, ali se jasno ne kaže kako. U razlikovnim se rječnicima navode i kao srpsko-hrvatska razlika, ali opet ni to nije baš jasno polarizirano.

Nevolja je u tome što uz prilog *kasnije* imamo pridjev *kasniji*, a uz prilog *prije* nema pridjeva. Zato bi to pitanje trebalo proučiti i naći određenija normativna pravila.

Ima u tome pogledu zanimljiva pjesma G. Viteza, *Epitaf vojniku koji je pao u času potpisivanja primirja*.

11. *Naličiti*

Postoje dva glagola naličiti koji se razlikuju naglaskom. 1. naličiti 'nanijeti boju', 2. naličiti 'biti nalik'. Za drugo značenje imamo i *nalikovati* pa i *ličiti*, koji se ne smatra normativnim. Zanimljivo bi bilo istražiti njihovu upotrebu.

12. *Upotreba zamjenica tko/netko*

Sintaksa je danas najstabilniji dio hrvatskoga književnoga jezika i zato imamo malo sintaktičkih problema, ali ih imamo. Jedna je od njih raspodjela u upotrebi zamjenica *tko/netko*.

M. Krmpotić u Jezičnom priručniku na str. 67. tvrdi: "U zavisnim rečenicama u hrvatskom mora se rabiti odnosna zamjenica mjesto neodređene i da je srpski: *Kad neko nekome o nečemu nešto priča, onda...*, a hrvatski: *Kad tko kome o nečemu priča, onda...*" (Izostavio je *nešto*, a ostavio ipak *o nečemu*.)

Prof. Ivšić je proučavao ovakve rečenice:

- (1) *Ako tko dođe...*
 (2) *Ako netko dođe...*

i tvrdio da se prvom kaže ako dođe bilo tko, a drugom ako dođe određena osoba koju govornik iz kojih razloga ne će da imenuje. U tome proučavanju nije uspio pronaći zakonitost bez iznimke, a bio je perfekcionista i nije htio objaviti nesavršeno djelo, tako da ta tema nije istražena. Mislim da je potrebno razlikovati troje:

- a) da praksa nikad ne ide po određenoj teoriji
- b) da u jeziku nema 100-postotnoga sustava, potpuno zatvorenoga, koherentnoga sustava
- c) da to vrijedi za neke rečenice, a ne sve, ne zna se koje, to tek treba istražiti.

Imamo i drugih tema, među njima i više naglasnih, ali njih bismo dali onomu tko se posebno zanima za naglasna pitanja, ali i za koja druga područja koja ovim temama nisu obuhvaćena.

Tako ponuđene teme može uzeti svatko tko ih želi obraditi, ali da se ne bi dogodilo da više njih uzme istu temu i radi na njoj, bilo bi potrebno da se oni koji žele uzeti koju od ponuđenih tema, prije jave uredništvu Jezika da možemo ostalima reći koje su teme već zauzete. Neke od njih mogu prerasti i u magistarske radove, npr. prva, druga, peta, šesta, ali bi bilo dobro da i u tome slučaju uredništvo bude obaviješteno kako bismo vidjeli što bi se od toga moglo objaviti u Jeziku i kada.

Stjepan Babić

JOŠ O NAGLASKU RIJEČI SVEĆENIK I NJEZINIH TVORENICA

Jeziku br. 2 od 2003. objavio je Stjepan Vukušić članak pod naslovom "Naglasak riječi *svećenik* i njezinih tvorenica" (str. 67.–71.). Budući da je tekst objavljen u uglednome časopisu, a zastupa pomalo neobične teze, potrebno je na nj se osvrnuti.

Neočekivani su zaključci i neobičan put kojim je S. Vukušić do njih došao. Ne bih se upuštao u zamršeno pitanje hrvatskih naglasaka, nego ću se osvrnuti samo na ono što mislim da su propusti u spomenutom članku.

Autor na početku konstatira da se imenica *svećenik* "često [...] čuje s kratko-uzlaznim naglaskom na prvome slogu i zanaglasnom dužinom na posljednjem", dakle: *svěćenik*. I, uključujući tu i tvorenice, nastavlja: "Tako su te riječi naglašene i u našim rječnicima od Akademijina do Šonjina."

Prvo pisano uporište za naglasak *svećenik* nalazi u napomeni donesenoj u zagradi u Akademijinu Rječniku: "u zapadnim krajevima govori se i [istaknuo P. B.] *svečénik*, *svečénika*" (str. 68).

Zatim u tablici donosi pregled naglasaka prema različitim izvorima (propustio je međutim jedan važan izvor koji izričito govori protiv njegove teze: *Enciklopedijski rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb, 2002.), no problematična je već prva rečenica njegova komentara: "Iz ovog je pregleda vidljivo da su naglasni likovi koji se govore po *zapadnim krajevima* [istaknuo P. B.] izvan dosadašnjih rječnika." Izostavljajući ono "i" iz napomene u Akademijinu Rječniku ("govori se i"), autor znatno mijenja sadržaj tvrdnje i nakon toga govori naprosto o "likovima koji se govore po zapadnim krajevima". Malo dalje govori o "ne-